

Türkiye'de İllerin Sektörel Düzeyde Rekabet Gücünün İncelenmesi

Habibe YAMAN¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, hyaman@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9212-3264

Öz: Sektörel rekabet gücünün artırılması ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde hayati bir öneme sahiptir. Bu süreçte, sektörel rekabet gücünü analiz eden bilimsel araştırmalar yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Türkiye’de sektörlerin rekabet gücü zamanla değişmekte olup bu düzeylerin tespiti sektörel gelişim süreçlerine yön vermektedir. Bu eksende, bu çalışmanın amacı Türkiye’deki illerin sektörel açıdan karşılaştırmalı üstünlüklerinin hesaplanmasıdır. Çalışmada Balassa tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler indeksi kullanılarak Türkiye’nin 81 ilinin 26 sektördeki rekabet gücü ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada ihracatçı firmaların kanuni merkezleri bazındaki sektör ihracat rakamları kullanılmış olup 2014 ve 2023 yılları temel alınmıştır. Araştırma sonucunda illerin karşılaştırmalı üstünlük gösterdikleri sektörlerin zamanla değiştiği ve Türkiye’de sektörlere göre güçlü avantaj gösteren il sayısındaki değişimde en öne çıkan sektörün madencilik ürünleri sektörü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 2014-2023 döneminde diğer sektörlerle kıyasla güçlü avantaj gösteren illerin sayısının en fazla olduğu sektörlerin sırasıyla “Madencilik Ürünleri”, “Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller”, “Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri”, “Meyve Sebze Mamulleri”, “Yaş Meyve ve Sebze”, “Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri” ve “Kuru Meyve ve Mamulleri” olduğu saptanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına dayanarak, illerin sektörel üstünlüklerine göre stratejik planlamaların yapılmasının ve il bazında kapsamlı teşvik mekanizmalarının oluşturulmasının sektörel büyümeyi hızlandıracağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Gücü, Bölgesel Kalkınma, Türkiye

Jel Kodları: R58, R11, F14

Examining the Competitiveness of Provinces at Sectoral Level in Türkiye

Abstract: Increasing sectoral competitiveness is of vital importance in realizing economic goals. In this process, scientific research analyzing sectoral competitiveness plays a guiding role. The competitiveness of sectors in Turkey changes over time and determining these levels provides direction for sectoral development processes. On this axis, the aim of this study is to calculate the comparative advantages of provinces in Türkiye from a sectoral perspective. In this study, the competitiveness of Türkiye's 81 provinces across 26 sectors is revealed using the Revealed Comparative Advantage index developed by Balassa. In this study, sectoral export figures based on the registered offices of exporting companies were used, and 2014 and 2023 were taken as the basis years. As a result of the research, it has been determined that the sectors in which provinces show comparative advantage have changed over time, and the most prominent sector in the change in the number of provinces showing strong advantage by sectors in Türkiye is the mining products sector. Additionally, it has been determined that the sectors with the highest number of provinces showing strong advantages compared to other sectors in the 2014-2023 period are “Mining Products,” “Seafood and Animal Products,” “Cement, Glass, Ceramic, and Soil Products,” “Fruit and Vegetable Products,” “Fresh Fruits and Vegetables,” “Cereals, Pulses, Oilseeds, and Their Products,” and “Dried Fruits and Their Products,” respectively. Based on the findings of this study, it is predicted that strategic planning according to the sectoral advantages of provinces and the establishment of comprehensive incentive mechanisms on a provincial basis will accelerate sectoral growth.

Atıf: Yaman, H. (2025). Türkiye’de illerin sektörel düzeyde rekabet gücünün incelenmesi. *Fiscaeconomia*, 9(3), 1374-1392. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1577404>

Geliş Tarihi: 01.11.2024
Kabul Tarihi: 06.04.2025

Telif Hakkı: © 2025. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Keywords: Competitiveness, Regional Development, Türkiye

Jel Codes: R58, R11, F14

1. Giriş

Bölgelerin geliştirilmesine yönelik politikalar, Türkiye'nin temel politika önceliklerinden biri olmayı sürdürmektedir. Daha iyi rekabet edilebilme arayışı gerek ekonomistler ve uzmanlar gerekse politikacılar tarafından önemsenmekte, bölgeler için de bu arayış devam etmektedir. Sosyoekonomik gelişmişlik (SEGE) araştırmalarının da öne çıkardığı üzere bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları Türkiye'de bir sorun olarak varlığını korumaktadır. Örneğin, 2017 il SEGE sıralamaları Türkiye'de illeri altı gelişmişlik kademesinde gruplandırmakta olup altıncı gelişmişlik kademesinde yer alan 16 ilin tamamının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer aldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan 2022 ilçe SEGE çalışması da Marmara ve Ege Bölgelerinden ilçelerin bu kademedede bulunmadığını, bu düzeyde ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki ilçelerin yer aldığını belirtmektedir. Pek çok kurum tarafından referans alınan bu çalışmalarda rekabetçilik boyutuna da yer verilmektedir ve birinci gelişmişlik kademesinde yer alan İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli Antalya, Bursa, Eskişehir, Muğla ve Tekirdağ illerinin ülkenin üretim, sanayi, ihracat, eğitim ve turizm merkezleri olarak öne çıktığı vurgulanmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019; 2022a). Bu veriler rekabet gücü kavramının Türkiye'de bölgelerin gelişmesinde öne çıkan kavramlardan biri olduğunu desteklemektedir.

Rekabet edebilirliğe odaklanma sadece makroekonomik bir olgu değildir ve hükümet çevrelerinde bölgesel ve kentsel rekabetçiliğin temel belirleyicilerinin tanımlanması, bu belirleyicilerin teşviki ve güçlendirilmesi için politikalar geliştirmesi ile bireysel bölgelerin ve şehirlerin rekabetçi performansına olan ilgi giderek artmaktadır (Kitson vd., 2004). Son yıllarda artan bölgesel rekabet gücüne ilişkin yoğun tartışmaların yanı sıra, yerel kalkınmanın çok boyutluluğuna ve sürdürülebilirliğine yönelik analizlere doğru kademeli bir geçiş de yaşandığı bilinmektedir (Rizzi vd., 2015, s. 323). Küresel rekabetin belirleyicileri sadece ürünlerin kendisi değil, aynı zamanda bölgesel düzeyde sağlanan çevredir ve bu doğrultuda kamunun rolü de değişmiştir. Bu perspektifte sanayi politikasının geliştirilmesindeki geleneksel rolden yerel düzeyde üretim sistemlerinin geliştirilmesinin desteklenmesi rolüne doğru bir yönelimin söz konusu olduğu dile getirilebilir (Sepic, 2005, s. 3).

Rekabetçilik, ekonomistler ve uzmanlar tarafından modern kapitalist ekonominin doğal bir yasası statüsüne yükseltilmiştir. Bir ülkenin rekabet gücünün değerlendirilmesi ve bunun artırılması için politikaların tasarlanması ABD, İngiltere, İtalya, Belçika, Hollanda ve Japonya gibi birçok ülkede resmi olarak kurumsallaşmış görevler haline gelmiştir (Kitson vd., 2004; Martin, 2005). Diğer yandan ülke ya da bölgelerce rekabet gücünün artırılması hedefiyle atılan adımlar dünyada rekabetçilik sıralamalarını da değiştirmektedir. Örneğin Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü'nün (International Institute for Management Development [IMD]) 2024 Dünya Rekabetçilik Sıralaması sonuçları sıralamanın zirvesinde dalgalanmalar olduğunu göstermektedir. 2020'den bu yana ilk kez sıralamada rekabet gücü faktörlerinde gösterdiği güçlü performansa dayalı olarak birinci sıraya Singapur yerleşmiş olup sıralamada Singapur'u İsviçre, Danimarka ve İrlanda ülkeleri takip etmektedir. Öte yandan bu sıralamaların ele alındığı raporda Doğu Asya ve Batı Avrupa'nın en rekabetçi bölgeler olduğu, Güney Amerika'nın ise rekabet gücünün azalmaya devam ettiği vurgulanmaktadır ve 2024'ün alt-bölgesel eğilimleri arasında öne çıkan önemli bir noktanın da Güney Asya ve Pasifik alt-bölgesinin kamu verimliliğinde Batı Avrupa'yı geride bırakması olduğu belirtilmektedir. Rekabet edebilirlik için ülke profilleri incelendiğinde Türkiye'nin de genel performans sıralaması 2023 yılında 47, 2024'te ise 53'tür (IMD, 2024). Bu veriler Türkiye'nin, Dünya Rekabetçilik Sıralaması'nda öne çıkabilmesi için rekabet edilebilirlikteki performansını iyileştirmeye yönelik yaklaşımlar benimsemesi gerektiğini göstermektedir. Bu aşamada da bölgelerin kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Rekabet edebilirliğin boyutları giderek bölgesel kalkınma stratejilerinin ana parçalarından biri haline gelmektedir. Stratejik planlamanın ve bölgesel rekabet gücünün artırılmasının en önemli aşamalarından biri de bölgenin mevcut rekabet konumunun ve

potansiyelinin ölçülmesidir (Snieska & Bruneckienė, 2009, s. 45). Bölgesel rekabetçiliğin sıralanmasına odaklanma, küreselleşme ve bilgi ekonomisinin evrimiyle aynı zamana denk gelen nispeten yeni bir olgudur ve bölge bilimcileri tarafından yapılan araştırmalar bölgeler arasında rekabetçiliğe verilen önemin arttığını desteklemektedir (Barkley, 2008, s. 121). Rekabetçiliğin nicel bir skoru, olası bölgesel zayıflıkları ve bu zayıflıklara yol açan faktörlerin tespitini kolaylaştırmaktadır ve bu da bölgelerin gelişmiş bölgeleri yakalaması süreçlerinde yol gösterici olmaktadır (Annoni & Kozovska, 2010).

Günümüzde ihracat odaklı büyüme stratejisi izleyen tüm ülkeler en gelişmiş teknoloji ürünlerini geliştirme yarışı içerisinde. Ülkelerin büyümesi genel olarak ürettikleri ürünleri çeşitlendirmeleri ile mümkün olmaktadır. Fakat Türkiye bu alanda yeterli gelişimi gösterememiştir (Ata, 2020, s. 3). Örneğin Dünya Bankası verilerine göre (World Bank, 2024), 2022 yılı için yüksek teknoloji ihracatının imalat sanayi ihracatı içindeki payı dünya genelinde %19,11, OECD üyelerinde ise %18,2'dir. Türkiye bu veride %3,62'lik bir değerle dünya genelinden ve OECD ülkeleri ortalamasından daha düşük bir orana sahiptir. Bu durum, sektörel rekabet gücünün artırılmasına yönelik adımlarda verimliliği ve kaliteyi artırıcı yaklaşımlara önem verilmesi gerektiğini gündeme getirmektedir. Türkiye'de teknoloji yoğunluğuna göre imalat sanayi ürünleri dış ticareti verileri detaylı incelendiğinde de imalat sanayi ürünleri içinde yüksek teknoloji ürünlerin payının düşük olması, bunun yanı sıra sırasıyla "orta yüksek", "düşük" ve "orta düşük" teknoloji ürünlerin payının ise daha fazla olması dikkat çekmektedir. 2024 yılı ocak ayında ISIC Rev.4'e göre (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2024a); Türkiye'de imalat sanayi ürünleri ihracatı içinde yüksek teknoloji ürünlerinin payı %3,5 iken ilgili veride orta yüksek teknoloji ürünleri %36,4, orta düşük teknoloji ürünleri %27,2, düşük teknoloji ürünleri ise %32,9'luk bir paya sahiptir. Bunun yanı sıra kimi çalışmalarda (Ör: Ata, 2020, s. 5) uluslararası karşılaştırmaların Türkiye'nin yüksek teknoloji makinalar, kimyasallar ve çeşitli mamul ürünlerde gerçekleşecek bir sonraki sıçramaya hazır olduğunu gösterdiği de vurgulanmaktadır. Bu bilgiler ışığında gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'nin teknolojik değişim ve dönüşümde öncü bir konumda olabilmesi, rekabet gücünü artırabilmesi ve büyümede istikrarlı, sürdürülebilir yapıya kavuşması için atılacak adımlarda bölgesel rekabet gücü verilerinin göz önünde bulundurulmasının bir gereklilik olduğu dile getirilebilir. Bu çalışmada bu konu özelinde Türkiye'ye odaklanılmasının arka planında da bu hususlar yer almaktadır. Türkiye'de 81 il özelinde 26 sektör için rekabet gücünü konu alan kapsamlı araştırmalar sınırlıdır. Bu araştırmanın Türkiye'de sektörel rekabet gücünü 81 il ve 26 sektör için hesaplaması, sektör ve iller için karşılaştırmalı bulgular içermesi sebebiyle literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu çalışma giriş ve sonuç bölümü dahil olmak üzere toplamda beş bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünün ardından gelen ilk bölüm; bölgesel rekabet gücünün kavramsal arka planını konu almakta, sonraki bölüm ise metodolojiyi içermektedir. Devamındaki bölümde ise hem genel hem de sektör özelinde ayrı ayrı olmak üzere bulgular ele alınmaktadır. Çalışma tartışma ve sonuç bölümü ile sonlanmaktadır.

2. Bölgesel Rekabet Gücü: Kavramsal Arka Plan

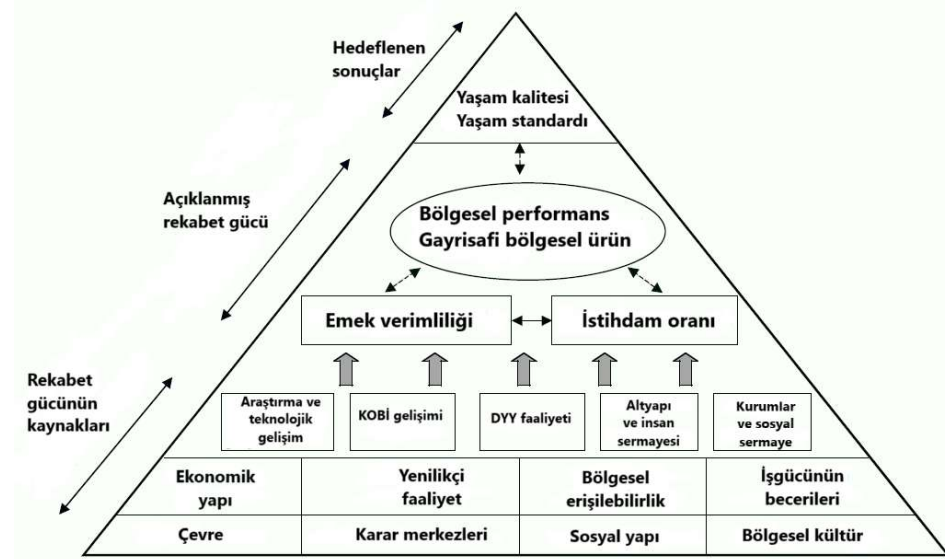
Rekabet gücü kavramı mikroekonomik bağlamda (firma düzeyinde) bir firmanın rekabet etme, büyüme ve kar edebilme kapasitesi ile tanımlanmaktadır (Sepic, 2005, s. 4). Makroekonomik perspektifte ise rekabet gücünün artırılması, ekonomi politikasının temel amaçlarından biri olarak ele alınmakta olup bu yaklaşımda *"bir ülkenin ekonomik performansındaki artışın bir diğerininin pahasına olmaması ve verimliliğin rekabet gücünün temel unsurlarından biri olarak kabul edilmesi"* noktasında bir görüş birliği bulunmaktadır (Kumral vd., 2012). Bölgesel rekabet gücü, bölgesel rekabet edebilirlik ya da bölgesel rekabet avantajı kavramı ise literatürde çeşitli şekilde tanımlanmaktadır. Örneğin Kitson vd. (2004) bölgesel rekabet gücü kavramını en basit haliyle bölgelerin ve şehirlerin bir şekilde birbirleriyle rekabet etme başarısı olarak tanımlamaktadır. Lengyel (2004, s. 329) ise bu kavramdan bahsederken rekabet gücünün yüksek verimlilik ve yüksek istihdam oranı ile yönlendirilen ekonomik büyüme olduğunu ifade etmektedir. Fakat Berger (2011,

s. 30), bölgesel rekabet edebilirliğin karmaşık bir kavram olduğuna vurgu yapmaktadır ve bu kavramın yalnızca bir bölgenin ihracat yapma veya makroekonomik açıdan iyi performans gösterme potansiyelini değil, aynı zamanda bölgedeki firmaların verimliliğini ve iş ortamının özelliklerini de yansıttığını belirtmektedir. Bununla birlikte Dijkstra vd. (2011, s. 4) de bölgesel rekabet edebilirliği firmaların ve bölge sakinlerinin yaşaması ve çalışması için cazip ve sürdürülebilir bir ortam sunma becerisi şeklinde tanımlamaktadır. Diğer yandan Borozan & Strossmayer (2008, s. 60) ise bölgesel rekabet edebilirlik tanımlarında genellikle iki tür tanıma rastlandığını, birinci tür tanımların sonuç açısından, ikinci tür tanımların da bölgesel rekabetçiliğin elde edilmesi ve geliştirilmesinden sorumlu olan faktörler açısından ele aldığını belirtmektedir ve buradan hareketle de her ikisini aynı bağlamda birleştirerek kavramı *“bir bölgenin diğer bölgelerle rekabet edebilme, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlayabilme, üretken sermayeyi ve yaratıcı yetenekleri kendine çekebilme ve elinde tutabilme ve geniş anlamda yenilikçi olabilme becerisi”* olarak tanımlamaktadır. Bölgesel rekabet edebilirliği temel alan araştırmalarda tanımlamaların yanı sıra rekabet gücünün önemi de çeşitli şekillerde vurgulanmaktadır. Örneğin Martin (2005), yeni geleneksel anlayışa göre küreselleşme ve yeni bilgi teknolojileri tarafından şekillendirilen yeni pazarda ayakta kalabilmek için ulusların, bölgelerin ve şehirlerin rekabetçi olmaya çalışmaktan başka seçenekleri olmadığını belirtmektedir. Genel olarak, rekabet gücünün bölgesel açıdan önemli bir parametre olduğunu vurgulayan ve sektörel rekabet gücünü arttırmada yenilikçi yaklaşımların kritik bir rol oynadığını ortaya koyan bu kavramsal yaklaşımlar, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde etkin politikaların oluşturulmasında yenilik kapasitesinin artırılmasına yönelik stratejilere öncelik verilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu durum Türkiye için de geçerlidir.

Teorik perspektifte bakıldığında ise; Michael E. Porter'ın “kümelenme teorisi” bölgesel rekabet avantajı ile açıkça ilgilidir (Martin, 2005, s. 16). Porter'a (1998) göre rekabet avantajı temelde gelişim, yenilik ve değişimden doğar ve tüm değer sistemini içerir. Değer sistemi, bir ürünün yaratılması ve kullanılmasında yer alan ve firmanın, tedarikçilerin, kanalların ve alıcıların değer zincirlerini kapsayan tüm faaliyetler dizisidir. Tüm değer sisteminin rekabet avantajı için önemi ise kümelenmenin yaygınlığıyla ortaya çıkmakta olup bir ülkede dünya standartlarında tedarikçi ve kullanıcıların varlığı önemli bir değerdir ve bu durum sayısız sektörde uluslararası avantajla ilişkilendirilir. En güçlü rekabet avantajları da genellikle coğrafi olarak yerleştirilmiş kümelerden ortaya çıkmaktadır. Kümelenme teorisine Denizli tekstil hazır giyim sektörünün kümelenmesi (Erenler vd., 2012), Kayseri mobilya sektörünün kümelenmesi (Arıç, 2012), Bursa'daki PVC makineleri endüstrisindeki kümeleşme (Alp, 2009) gibi Türkiye'den pek çok örnek de verilebilmektedir. Porter'ın (1998) öne sürdüğü yaklaşımlarda da görüldüğü üzere rekabet gücünün bağlantılı olduğu pek çok faktör bulunmaktadır. Bununla birlikte Huggins vd. (2013, s. 159) de rekabet gücü ve içsel büyüme teorileriyle ilişkili olarak bilginin, yeni fikirlerin ticari değerlerle birleştirilmesi, yeni ürünler ve süreçler geliştirilmesi ve dolayısıyla yeni bir şekilde iş yapılması ile ilgili kümülatif bilgi ve beceri stokunu ifade ettiğini, bu süreçte ise bilgi, yenilikçilik ve rekabetçiliğinin birbiriyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Dahası, literatürdeki pek çok çalışmada bölgesel rekabetçiliğin temel itici güçleri olarak kümelenmeler, beşerî sermaye, kurumsal çevre ve ağlar, altyapı, inovasyon/bölgesel inovasyon sistemleri, yönetim ve kurumsal kapasite, sektörel yapı ve işletmelerin türü, bölgelerin tipolojisi ve firmaların entegrasyon düzeyi, uluslararasılaşma, coğrafi konum, yatırımlar için çekicilik vb. pek çok unsur öne sürülmektedir (Sepic, 2005). Türkiye'deki bölgesel rekabetçilik ve gelişmişlik farklılıkları açısından da tarihi, coğrafi, sosyal, ekonomik ve kültürel unsurlar öne çıkmakta olup iklim, doğal koşullar, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, alt yapı, nitelikli işgücü potansiyeli, nüfus, eğitim gibi birçok parametrenin bu süreçte etkili olduğu bilinmektedir (Kulaksız, 2008, s. 23-26).

Esasında bölgesel rekabet gücü veya rekabet edebilirlik, bölgedeki yaşam kalitesini artırmaya yönelik bir çabadır ve ölçümünde istihdam oranı, emek verimliliği, gayrisafi

bölgesel ürün değerleri kullanılmaktadır (Kumral vd., 2012). Bölgesel rekabet gücünün artırılmasında araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmesi, altyapının iyileştirilmesi, kurumların ve sosyal sermayenin geliştirilmesi kilit bir role sahiptir ve aşağıdaki Şekil 1 bölgesel rekabet gücünün kaynaklarını ve bu süreçte hedeflenen sonuçları görsel olarak özetlemektedir. Bu model aynı zamanda bölgeler arası farklılıkların hangi bileşenlerden kaynaklandığının anlaşılması ve rekabet gücünü arttırmaya yönelik yaklaşımların sonuçlarının teorik çerçeveye oturtulması için bir rehber niteliğindedir. Bu yaklaşım bu çalışma için de geçerlidir. Örneğin sektörel ihracat performansı modeldeki ekonomik yapı, inovasyon, işgücünün becerileri gibi faktörlerle yakından ilişkilidir.

Şekil 1. Bölgesel Rekabet Gücü ‘Piramit Modeli’ (Kaynak: Gardiner vd. (2004, s. 7))

Şekil 1’den hareketle rekabet gücünün bölgeler arasında çeşitlilik göstermesinin gerek ekonomik ve sosyal gerekse çevresel birçok nedene dayandığı ve bölgesel rekabet gücünün yaşam kalitesi ve standardı için göz ardı edilemeyecek bir kavram olduğu söylenebilir. Öte yandan bölgelerin rekabet gücü üzerindeki etkileri ise uzun süre devam edebilmektedir. Boschma’nın (2004, s. 1008) vurguladığı üzere bunda bilgi ve yetkinlik temelinin bir bölge içinde birikme eğiliminde olması ve bölgesel kurumsal yapının oldukça dayanıklı olması gibi faktörler etkilidir.

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Veri Seti

Bu çalışmada Türkiye’deki 81 il ve 26 sektördeki karşılaştırmalı üstünlük düzeyleri 2014 ve 2023 yıllarına ait veriler kullanılarak hesaplanmaktadır. Çalışmada Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM, 2024) resmi internet sayfasından temin edilen “ihracatçı firmaların kanuni merkezleri bazında sektör ihracat performansı (1000\$)” verileri kullanılmıştır. Türkiye’de ihracat verileri genellikle firmaların kanuni merkezleri üzerinden raporlandığı için bu veri baz alınmıştır. İlgili veri, 1 Ocak-31 Aralık dönemi için yıllık verileri içermektedir. 2014 ve 2023 yıllarının seçiminde, çalışmanın ele alındığı dönemde en güncel verinin 2023 yılına ait olması ve ekonomik şoklar (pandemi, finansal dalgalanmalar gibi) yaşanmasından dolayı son 10 yıllık değişimin analiz edilmek istenmesi belirleyici olmuştur. Çalışmada temel alınan sektörler ve kodları Tablo 1’de yer almaktadır. Çalışmada bulguları daha anlaşılır biçimde ortaya koymak adına sektörler 3 grup altında ele alınmıştır. Bu gruplandırmada 26 sektör alfabe sırasına göre kategorilere ayrılmıştır.

Tablo 1. Çalışmada Temel Alınan Sektörler ve Kodları

Grup-I		Grup-II		Grup-III	
Kod	Sektör Adı	Kod	Sektör Adı	Kod	Sektör Adı
1	Çelik	10	Hazırgiyim ve Konfeksiyon	19	Mücevher
2	Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	11	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	20	Otomotiv Endüstrisi
3	Demir ve Demir Dışı Metaller	12	İklimlendirme Sanayii	21	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller
4	Deri ve Deri Mamulleri	13	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	22	Süs Bitkileri ve Mam.
5	Diğer Sanayi Ürünleri	14	Kuru Meyve ve Mamulleri	23	Tekstil ve Hammaddeleri
6	Elektrik Elektronik ve Hizmet	15	Madencilik Ürünleri	24	Tütün
7	Fındık ve Mamulleri	16	Makine ve Aksamları	25	Yaş Meyve ve Sebze
8	Gemi, Yat ve Hizmetleri	17	Meyve Sebze Mamulleri	26	Zeytin ve Zeytinyağı
9	Halı	18	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri		

Bu çalışma, 26 sektörde tüm illerin karşılaştırmalı avantaj durumlarını hem 2014 hem de 2023 yılı için hesaplamakta ve her bir sektörün ilgili dönemdeki değişimini ortaya koymaktadır. Fakat diğer sanayi ürünleri sektörü için 2023 verilerinde eksiklik bulunması sebebiyle bu sektöre ait 2023 yılı hesaplaması yapılamamıştır. Bu yüzden bu sektör için değerlendirme sadece tek yılı (2014 yılını) içermektedir. Bu durum söz konusu sektörle ilgili karşılaştırma ve çıkarım yapılmasını engellemektedir. Geriye kalan 25 sektör için ise 81 ili içeren endeks hesaplaması, 2014 ve 2023 yılları için yapılmakta ve bulgular kapsamlı şekilde değerlendirilmektedir.

3.2. Rekabet Gücünün Ölçülmesi

Literatürde bölgesel rekabet gücünü temel alan araştırmalar; kavramın tanımı, ölçümü, belirleyicileri, rekabet gücünün artırılmasının beraberinde getirdiği faydalar ve bu süreçteki zorluklar, çeşitli sektörler özelinde ülke/bölgeler için rekabet gücü hesaplamaları gibi çok çeşitli konu başlıklarını içermektedir. Barkley'in (2008, s. 122) de vurguladığı gibi bölge bilimi insanları ve ekonomik kalkınma örgütleri/kurumları; ekonomik kalkınmanın belirleyicileri ve rekabet edebilirliğin bileşenlerinin sıralamaları/endeksleri üzerine kapsamlı araştırmalar yapmaktadır. Rekabet edebilirliği konu alan araştırmalarda çeşitli bölgeler özelinde farklı sektörlerle odaklanılmaktadır ve çeşitli dönemler için farklı yöntemler kullanılarak bölgesel rekabet gücü hesaplanmaktadır. Bölgesel rekabetçiliğin ölçümünde bölgesel gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH), kişi başına GSYH, yıllık GSYH büyüme oranı, işgücü verimliliği, istihdam oranı, dış ticaretin yapısı gibi çeşitli göstergeler kullanılmakla birlikte bölgenin rekabet avantajlarının kaynaklarına işaret eden göstergelerden de faydalanılmaktadır (Clipa & Ifrim, 2016, s. 106). Söz konusu çalışmalar ve bu çalışmalarda ele alınan göstergeler, rekabet gücünün ölçümüne yönelik yapılan araştırmalar için olduğu gibi, bu araştırma için de yol gösterici olmaktadır.

Genel olarak bakıldığında bölgesel rekabet edebilirlik için önerilen ölçütler, bölgesel üretim fonksiyonu için kritik olan girdilere veya üretim sürecinin çıktı/sonuçlarına odaklanılmasına bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Barkley, 2008, s. 125). Endeks ölçümlerini temel araştırmalarda Balassa Endeksi, rekabet gücünün ölçülmesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin Tunca (2020), 2015 & 2018 dönemini içeren araştırmasında Türkiye'deki illeri temel almış ve tarımsal ürün gruplarındaki karşılaştırmalı üstünlüğünü hesaplamıştır. Obadi (2016) ise mal gruplarına ve seçili 4 yıla (2000, 2006,

2008 & 2014) odaklanarak AB-28 & ABD için rekabet gücünü araştırmıştır. Diğer yandan Yücel & Ergin (2015), ABD & Japonya özelinde 2000-2013 dönemini konu alarak otomotiv sektörü için rekabet gücünü araştırmış, Erkan (2012) ise 2000-2008 dönemini baz aldığı çalışmada 66 mal grubunu ele alarak Türkiye & Suriye özelinde ihracat performansını ortaya koymuştur. Öte yandan Istudor vd.nin (2022) AB-27 ülkelerinde tarımsal rekabet edebilirliği, Madiyarova vd.nin (2018) ise Kazakistan'ın ihraç ürünlerinin rekabet avantajlarının ampirik bir analizini içeren çalışmaları da bu endeksi temel almaktadır. Genel itibariyle bölgesel rekabet edilebilirliği konu alan yazın, gerek tek bir ülke (Iqbal vd., 2013; Muendler, 2007) gerekse birden fazla ülke/ülke grubu (Farhat, 2021; Beno, 2018; Reyes, 2014) için yapılan araştırmalarda bu endeksten yararlanıldığını öne çıkarmaktadır. Söz konusu çalışmaların odak noktalarına bakıldığında ise bu endeksin çeşitli sektörler için bölgesel rekabet edilebilirliğin tespitinde kullanıldığı ve popüler bir endeks olduğu görülmektedir. Bu durum Balassa tarafından geliştirilen endeksin bu çalışmada kullanılmasında bir motivasyon kaynağı olmuştur. Ayrıca bu indeks hesaplanabilirlik açısından basit ve kolay olmasının yanı sıra sektörel rekabet gücünün analizi için de uygun bir araç olarak kabul görmektedir.

Balassa (1965), sanayi ülkelerinin birbirleriyle yaptıkları ticarete karşılaştırmalı üstünlüğün nerede olduğunu tespit etmenin gerekliliğine vurgu yaparak karşılaştırmalı üstünlüğü gösteren endeks geliştirmiştir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük'ün (*Revealed Comparative Advantage-RCA*) ihracat endeksi Balassa & Noland (1989, s. 9) tarafından "bir ülkenin belirli bir mal kategorisindeki ihracatının toplam mal ihracatı içindeki payına oranı" olarak tanımlanmaktadır. Balassa'nın RCA endeksini şu şekilde formüle etmek mümkündür (Obadi, 2016, s. 249):

$$RCA_{ij} = \frac{\left(\frac{X_{ij}}{\sum X_{ij}} \right)}{\left(\frac{X_{iw}}{\sum \sum X_{iw}} \right)} \quad (1)$$

Eşitlik 1'de yer alan RCA_{ij} , j ülkesi ve i malı için RCA düzeyini, X_{ij} , j ülkesinin i malı ihracatını, $\sum X_{ij}$, j ülkesinin toplam ihracatını, X_{iw} , i malının dünya ihracatını, $\sum \sum X_{iw}$ ise toplam dünya ihracatını göstermektedir (Obadi, 2016, s. 249). Bu araştırmada bu endeks bölgesel hesaplama için ele alındığında j parametresinde ülke yerine il, i parametresinde ise sektör baz alındığında ve sektörü temsilen s terimi kullanıldığında Eşitlik 2'deki gibi formüle edilebilir.

$$BRCA_{ij} = \frac{\left(\frac{X_{sj}}{\sum X_{sj}} \right)}{\left(\frac{X_{st}}{\sum \sum X_{st}} \right)} \quad (2)$$

Eşitlik 2'de $BRCA_{ij}$, j ili ve s sektörü için bölgesel açıdan RCA düzeyini göstermekte olup endekste yer alan j, Türkiye'nin illerini, s, sektörleri temsil etmektedir. Bu çerçevede X_{sj} , j ilinin s sektöründeki ihracatını, $\sum X_{sj}$, j ilinin toplam ihracatını, X_{st} , s sektörünün Türkiye ihracatını, $\sum \sum X_{st}$ ise Türkiye toplam ihracatını tanımlamaktadır.

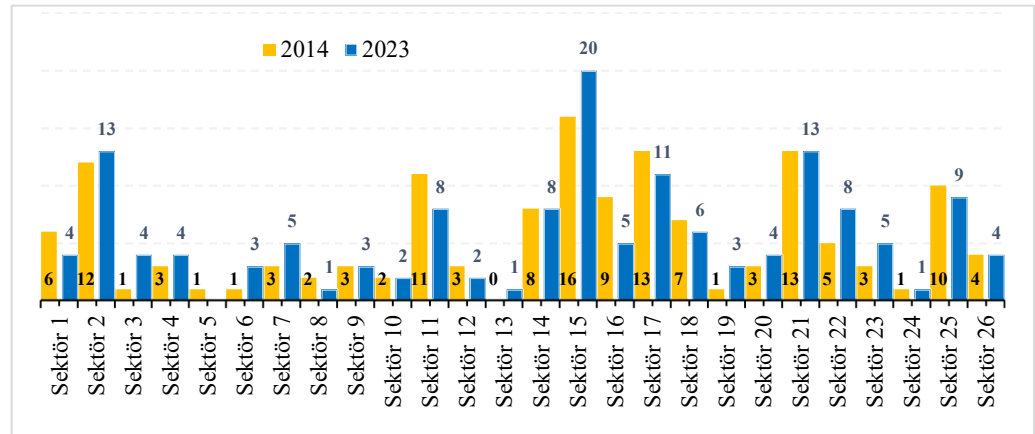
RCA sonuçlarına göre; 1'den küçük değerler karşılaştırmalı avantajın olmadığını gösterirken, değerin 1-2 arasında konumlanması zayıf bir karşılaştırmalı avantaja işaret etmektedir. Değer 2-4 arasında konumlanmışsa karşılaştırmalı avantaj orta düzeyde kabul edilebilmekte ve 4'ü aşıyorsa da güçlü bir karşılaştırmalı avantaja işaret etmektedir (Istudor vd., 2022, s. 67).

4. Bulgular

Araştırma sonuçlarını hem genel hem de sektör bazlı ortaya koymak mümkündür. Bu kapsamda bu bölümde ilk olarak bölgesel açıdan RCA sonuçları Türkiye geneli için özetlenmekte, daha sonra da sektör bazlı sonuçlar ele alınmaktadır.

4.1. Genel Endeks Bulguları

2014'ten 2023 yılına kadar geçen zaman diliminde Türkiye'deki sektörel değişime bakıldığında; bazı sektörlerde güçlü avantaja sahip olan il sayılarının arttığı, bazı sektörlerde ise bu sayının azaldığı saptanmıştır. Örneğin 2, 3, 4, 6, 7, 9, 13, 14, 15, 19, 20, 22, 23 numaralı sektörlerde, illerin bölgesel açıdan RCA değeri 4'ü aşan sektör sayısı artış göstermektedir. Fakat 1, 5, 8, 12, 16, 17, 18, 25 numaralı sektörlerde ilgili veride azalış vardır. Sektörlere göre güçlü avantaj gösteren il sayısındaki değişimi Grafik 1 özetlemektedir.

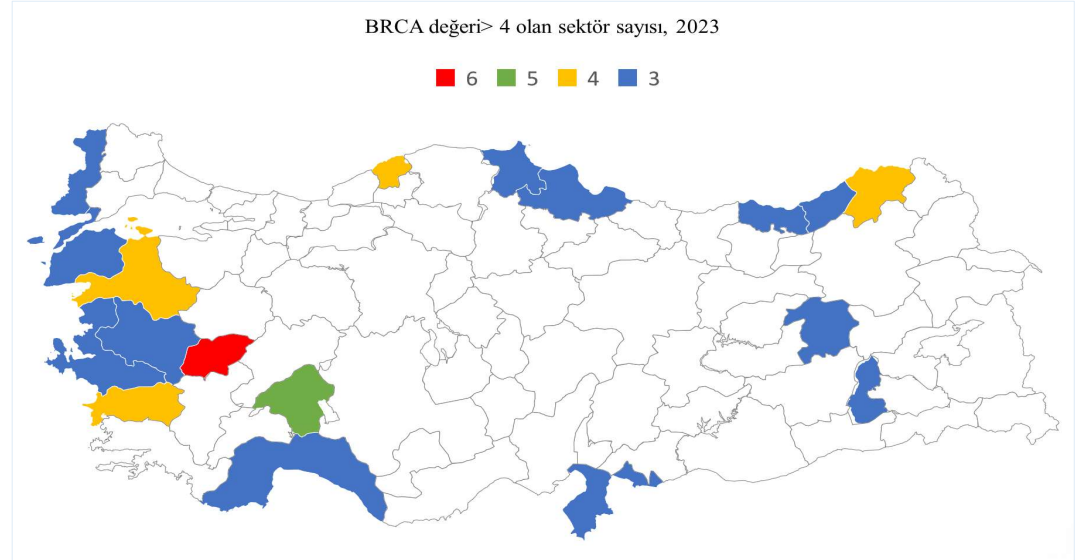

Grafik 1. Sektörlere Göre Güçlü Avantaj Gösteren İl Sayısındaki Değişim (2014-2023)

Grafik 1, sektörel açıdan illerin karşılaştırmalı üstünlük gösterdikleri sektörlerin son 10 yıl içerisinde değiştiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de sektörler göre güçlü avantaj gösteren il sayısındaki değişimde en öne çıkan sektör ise madencilik ürünleri sektörüdür. Bilindiği üzere Türkiye'nin karmaşık jeolojik yapısı, çeşitli maden yataklarının oluşumunu mümkün kılmış ve ülkeyi maden kaynakları açısından zengin bir konuma getirmiştir. Sektörel değerlendirmelerde yatırım verilerinin önemli olduğu dikkate alındığında madencilik ürünlerindeki bu değişimde madencilik sektörünün yıllar içinde artan yatırım performansının etkili olduğu söylenebilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018a). Grafik 1'den hareketle demir ve demir dışı metaller ile süs bitkileri ve mamullerinin de öne çıkan sektörler olduğu söylemek mümkündür. Bu sektörlerin öne çıkmasının arka planında da pek çok neden bulunmaktadır. Örneğin uzun yıllardır sektörde var olan firmalar sayesinde sektör kültürünün ve nitelikli iş gücünün oluşması, alt yapının varlığı gibi etmenler metal ve demir cevherleri açısından güçlü yönlerdir (ETKB & TOBB, 2021, s. 131). Öte yandan Türkiye'nin süs bitkileri ihracatı, toplam ihracatı içerisinde %1'den daha az bir paya sahip olsa da 2018'den bu yana süs bitkileri ihracatı istikrarlı bir artış göstermiştir (Aktaş Çimen & Sarıçoban, 2024). Ülkenin coğrafi konumu, büyük tüketim merkezlerine yakınlığı fırsatlar sunmaktadır ve sektöre yapılan dolaylı teşvikler, ihracata yönelik üretim gibi unsurlar nedeniyle sektörel ihracat artış göstermektedir (Gülçür, 2015, s. 75). Bu unsurlar, 2014'ten 2023'e kadar sektörel rekabet gücü değişiminde bu sektörlerin neden öne çıktığına dair önemli fikir sunmaktadır.

Genel itibarıyla bakıldığında 2014-2023 döneminde diğer sektörlerle kıyasla güçlü avantaj gösteren illerin sayısının fazla olduğu (8 ve üstü) sektörler sırasıyla 15, 21, 2, 17, 25, 11 ve 14 numaralı sektörlerdir. Diğer bir tabirle bu sektörlerde minimum 8, maksimum ise 20 ilin güçlü bir avantajı bulunmaktadır. Buna ek olarak Grafik 1'de 16 numaralı sektörde güçlü avantaj gösteren il sayısının azalması dikkat çekmektedir. Makine sektöründe hammadde, ara mamulde dışa bağımlılık, bir kümelenme stratejisinin yokluğu, yerli alıcılara yönelik teşviklerin az olması, nitelikli işgücünün sınırlılığı gibi çeşitli faktörler, bu sektörün gelişimini olumsuz etkilemektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018b, s. 34-35). Dolayısıyla 16 numaralı sektördeki değişimin bu faktörler kaynaklı olabileceği söylenebilir.

En az 3 sektörde BRCA değeri 4'ü aşan iller ise aşağıdaki grafikte yer almaktadır. Grafik 2'ye göre Uşak altı (4, 10, 17, 21, 22 ve 23 numaralı sektörler), Isparta beş (2, 15, 17, 22 ve 25 numaralı sektörler), Aydın (14, 15, 17 ve 26 numaralı sektörler), Balıkesir (6, 21, 22 ve 26 numaralı sektörler), Artvin (2, 14, 17 ve 25 numaralı sektörler) ve Bartın (2, 3, 4 ve 18 numaralı sektörler) dört, Antalya, Batman, Bingöl, Çanakkale, Edirne, Trabzon, Sinop, Samsun, Rize, Manisa, Kilis, İzmir ve Hatay illeri ise üç sektörde güçlü karşılaştırmalı avantaja sahiptir.

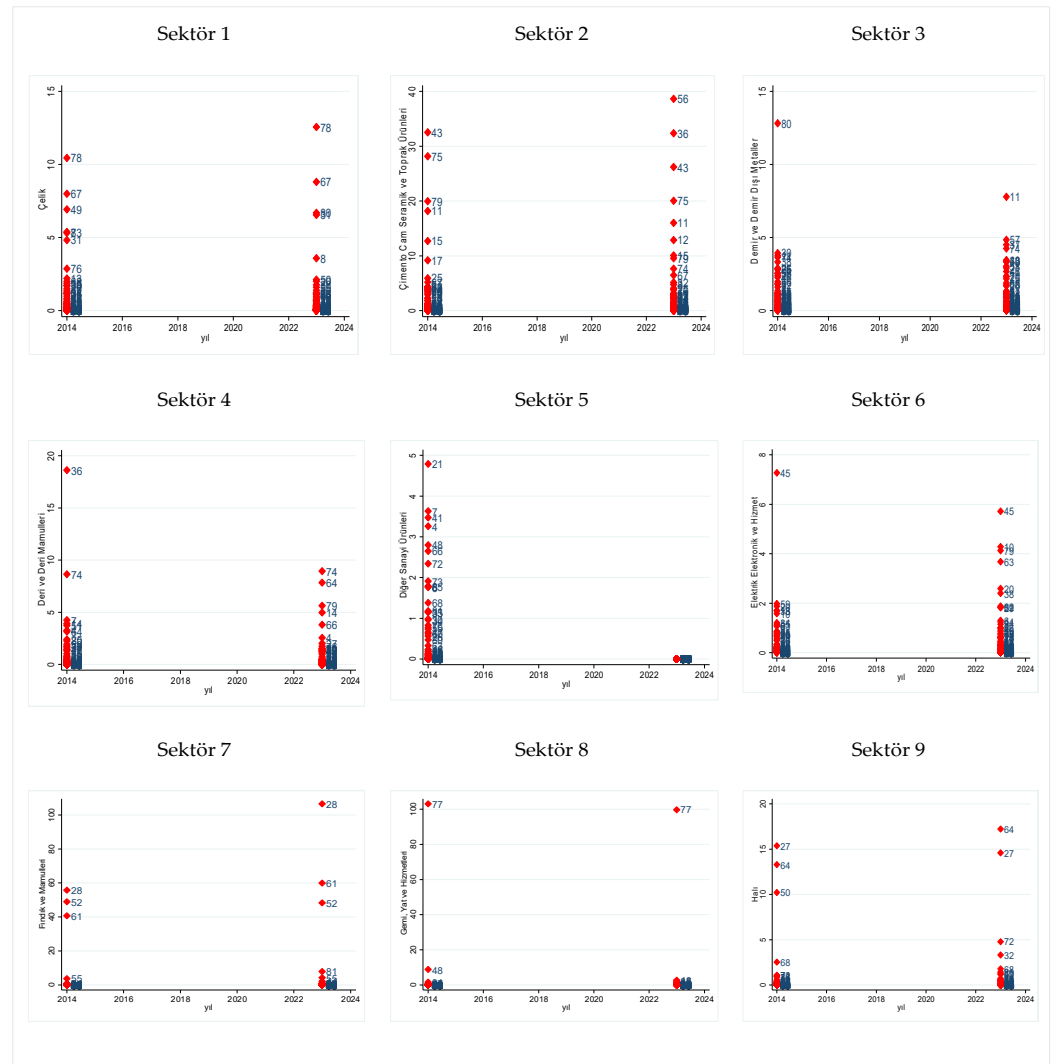
Grafik 2. 3 veya Daha Fazla Sektörde Güçlü Karşılaştırmalı Avantajı Olan İller

4.2. Sektör Bazlı Bulgular

4.2.1. Grup-I'de Yer Alan Sektörler İçin Bulgular

Grup-I'de yer alan sektörlerin 2014 ve 2023 yılı endeks sonuçları Grafik 3'teki gibidir. Grafik 3, illerin plaka kodlarına göre söz konusu yıllardaki endeks değerlerini göstererek BRCA değerinde en yüksek veriye sahip illeri ortaya koymaktadır. Endeks sonuçlarına göre; çelik sektöründe 2014 yılında Karabük (10.45), Zonguldak (8.00), Muş (6.93), Artvin (5.38), Şırnak (5.32) ve Hatay (4.83) yüksek endeks değeriyle önde gelmekte ve bu illeri Iğdır ve Bitlis takip etmektedir. 2023 yılında ise bu sektörde; Karabük (12.56), Zonguldak (8.81), Osmaniye (6.69) ve Hatay (6.55) illerinin güçlü, Artvin, Nevşehir ve Denizli illerinin orta düzeyde karşılaştırmalı avantajı bulunmaktadır. Çimento cam seramik ve toprak ürünleri sektöründe ise; 2014 yılında Kütahya (32.55), Ardahan (28.15), Kilis (19.98), Bilecik (18.18), Burdur (12.72), Çanakkale (9.19), Erzurum (5.91), Zonguldak (5.18), Artvin (4.369), Isparta (4.30), Şanlıurfa (4.28) ve Çorum (4.09) illerinin , 2023 yılında da Siirt (38.64), Kars (32.35), Kütahya (26.19), Ardahan (20.06), Bilecik (16.00), Bingöl (12.89), Burdur (10.07), Kilis (9.57), Bartın (7.65), Zonguldak (6.46), Isparta (5.14), Artvin (4.77) ve Erzurum (4.08) illerinin güçlü karşılaştırmalı avantajı vardır. Diğer yandan demir ve demir dışı metaller sektöründe; 2014'te BRCA değeri dördün üzerinde olan tek il Osmaniye'dir (12.82). Fakat; 2023'te bu sektörde güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip olan illerin sayısı dörde yükselmiştir. Bu iller Bilecik (7.79), Sinop (4.84), Kastamonu (4.50) ve Bartın'dır (4.26). Bununla birlikte deri ve deri mamulleri sektöründe 2014'te Kars (18.62), Bartın (8.65) ve Antalya'nın (4.24), 2023'te ise Bartın (8.94), Uşak (7.84), Kilis (5.62) ve Bolu'nun (4.96) BRCA değerinde ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer sanayi ürünlerinde ise 2014 yılında güçlü rekabet avantajı ile öne çıkan il Diyarbakır'dır (4.79). Bunu Kocaeli, Ağrı, Muğla, Yozgat ve Batman illeri takip etmektedir. Bu sektör özelinde 2023 yılı hesaplaması veri eksikliği sebebiyle yapılamadığı için 2023 yılı BRCA değerlerinden bahsetmek olası değildir (Grafik 3).

Elektrik, elektronik ve hizmet sektöründe ise; 2014 yılında Manisa (7.27) yüksek endeks değeriyle öne çıkmaktadır. 2014'te bu sektörde orta düzeyde konumlanmış bir il bulunmamaktadır. Fakat 2023'te sırasıyla Manisa (5.72), Balıkesir (4.28) ve Kilis (4.13) illerinin güçlü, Şanlıurfa, Denizli ve Kayseri illerinin ise orta karşılaştırmalı avantajı vardır. Fındık ve mamullerini temel alan veriler ise; 2014 yılında Giresun (55.76), Ordu (48.95) ve Trabzon'un (40.67) güçlü, Samsun'un (3.68) ise orta karşılaştırmalı avantajı olduğunu göstermektedir. Ancak, 2023'te Giresun (106.49), Trabzon (59.90), Ordu (48.31), Düzce (7.95) ve Samsun (4.26) güçlü kategoride öne çıkmaktadır. Gemi, yat ve hizmetlerinde de 2014'te Yalova (103.04) ve Muğla (8.82) illerinin güçlü, İstanbul (1.59) ilinin ise zayıf karşılaştırmalı avantajı vardır. 2023'te ise Yalova (99.69) hala ilk sıradaki konumunu korumakta iken Muğla ve İzmir illeri orta, Balıkesir ili de zayıf kategoride yer almaktadır. Son olarak halı sektöründe; 2014'te Gaziantep (15.37), Uşak (13.30) ve Nevşehir (10.22) illerinin güçlü, Aksaray'ın orta, Batman ve Kırıkkale'nin ise zayıf karşılaştırmalı avantajı vardır. 2023 verilerine göre de Uşak (17.22), Gaziantep (14.60) ve Batman (4.78) bu sektörde güçlü, Isparta orta, Aksaray, Düzce, Muş ve Nevşehir illeri ise zayıf karşılaştırmalı avantajı olan iller olarak ön plandadır. Diğer illerin bu sektörde BRCA değerleri 1'den küçüktür (Grafik 3).

Grafik 3. Grup-I İçin Endeks Sonuçları

Özetle, grup I'de yer alan 2, 3, 4, 6 ve 7 numaralı sektörlerde güçlü avantaj gösteren il sayısı 2014'ten 2023'e kadar geçen sürede artış göstermiştir. Bu süreçte 2 numaralı

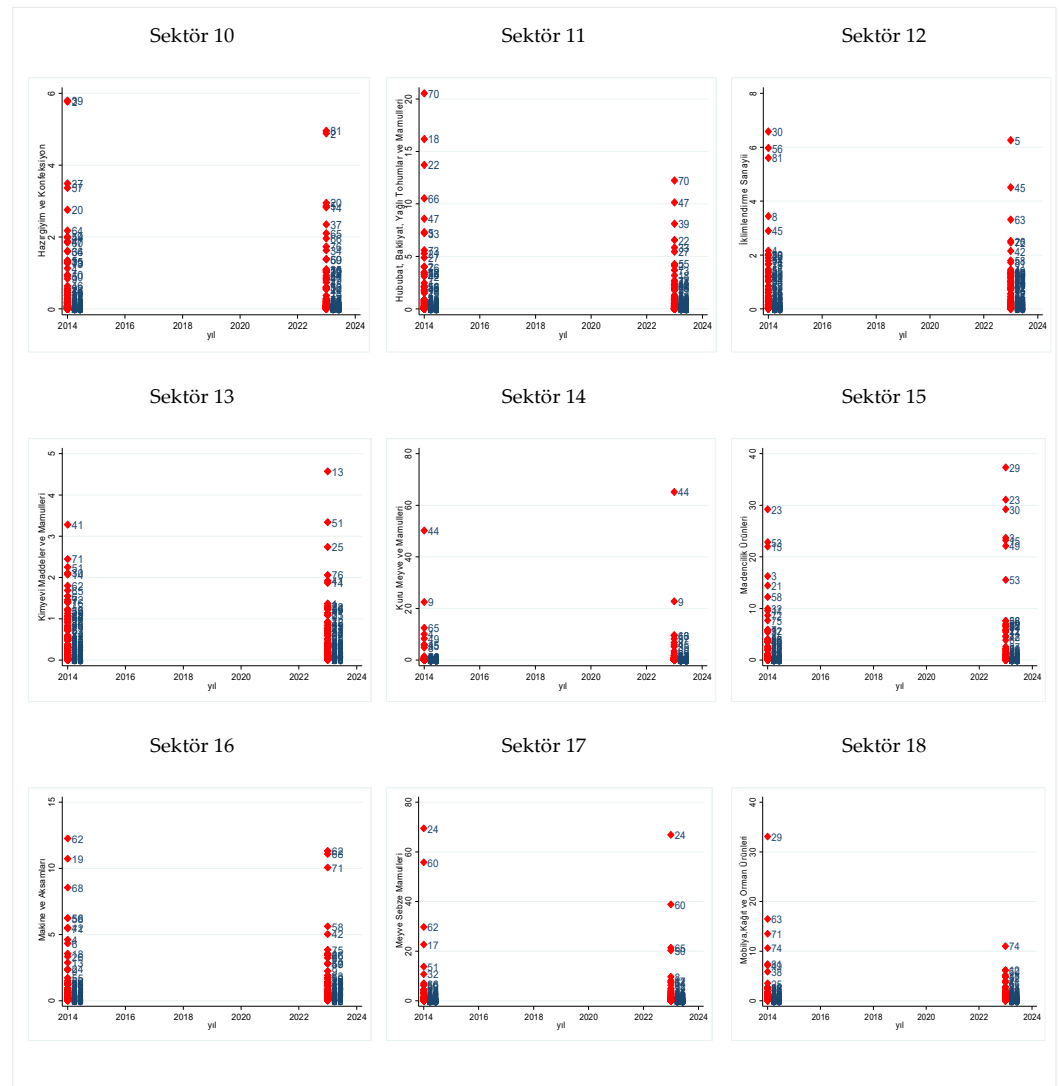
sektörde yer alan il sayısının fazlalığı da dikkat çekmektedir. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022b) tarafından da vurgulandığı üzere çimento sektöründe Türkiye dünyada önemli bir konumdadır. Bu sektörün Türkiye'deki bölgesel yapısına bakıldığında ise çimento pazarında genellikle fabrikaların yakın olan çevre ve bölgelerde olduğu için bu bölgelerde yoğunlaştığı ve kümелendiği söylenebilmektedir. Fakat bazı bölgeler için bu pazarlar coğrafi faktörlerin etkisiyle de kesişmektedir. Bu durum da bu veride il sayısının fazla olmasında önemli bir belirleyici kabul edilebilir.

4.2.2. Grup-II'de Yer Alan Sektörler İçin Bulgular

Grup-II'de yer alan sektörler için bulgularda öne çıkan illerin 2014 ve 2023 yıllarındaki BRCA değerlerindeki değişimi Grafik 4 özetlemektedir. Bulgulara göre; hazır giyim ve konfeksiyon sektöründe 2014 yılında Kırklareli (5.80) ve Adıyaman (5.77) illeri, 2023 yılında ise Düzce (4.96) ve Adıyaman (4.89) illeri güçlü karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri sektöründe ise 2014'ten 2023'e kadarki geçen sürede güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip olan il sayısı azalmıştır. 2014 yılında Karaman, Çankırı, Edirne, Yozgat, Mardin, Amasya, Mersin, Şırnak, Diyarbakır, Gaziantep ve Adıyaman illeri güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip iken 2023'te Karaman, Mardin, Kırklareli, Edirne, Mersin, Gaziantep, Samsun ve Adıyaman illeri BRCA değerinde en yüksek verilerle ön plandadır. İklimlendirme sanayiinde ise Hakkâri (6.58), Siirt (5.97) ve Düzce (5.61) illeri 2014 yılının, Amasya (6.26) ve Manisa (4.51) illeri de 2023 yılının güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip illeridir. Kimyevi maddeler ve mamullerinde de 2014 yılında endeks değeri 4'ü geçen herhangi bir il bulunmamakla birlikte 2023 yılı için ise yalnızca Bitlis (4.57)'in güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu görülmektedir. 2014'te Kırıkkale, Niğde, Hakkâri ve Bolu illeri, 2023'te ise Niğde, Erzurum ve Iğdır illeri orta düzey karşılaştırmalı avantaja sahip illerdir (Grafik 4).

Kuru meyve ve mamulleri sektöründe ise; 2014 yılında Malatya (50.21), Aydın (22.53), Van (12.49), Ağrı (10.04), Muş (8.33), Manisa (6.00), İzmir (5.73) ve Artvin (4.86) illeri, 2023 yılında da Malatya (65.16), Aydın (22.78), Bitlis (9.60), Yozgat (9.51), Sinop (8.26), Artvin (6.79), Manisa (5.87) ve İzmir (5.20) illeri endekste önde gelmektedir. Madencilik ürünlerinde ise 2014 ve 2023 yılları için güçlü rekabet avantajı ile öne çıkan illerin sayısı sırasıyla 15 ve 20'dir. 2014 yılı endeks değerinde öne çıkan ilk on il sırasıyla Elâzığ, Rize, Burdur, Afyonkarahisar, Diyarbakır, Sivas, Isparta, Bilecik, Batman ve Ardahan iken 2023'te de Gümüşhane, Elâzığ, Hakkâri, Afyonkarahisar, Burdur, Muş, Rize, Sivas, Kars ve Nevşehir'dir (Grafik 4).

Diğer yandan makine ve aksamalarını içeren 2014 yılı endeks değerinde ilk sırada yer alan iller Tunceli, Çorum, Aksaray, Siirt, Sivas, Konya, Kırıkkale, Ağrı ve Ankara iken 2023 yılında bu sayının azaldığı saptanmıştır. 2023 yılının güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip illeri sırasıyla Tunceli, Aksaray, Kırıkkale, Sivas ve Konya'dır. Fakat meyve sebze mamulleri sektörü için endeks değerinde 4'ün üzerinde değere sahip birçok il vardır. Bu anlamda 2014 yılında Erzincan, Tokat, Tunceli, Çanakkale, Niğde, Isparta, Yozgat, Siirt, Nevşehir, Aydın, Bingöl, Giresun ve Kilis illeri, 2023 yılında da Erzincan, Tokat, Van, Nevşehir, Artvin, Çanakkale, Tunceli, Uşak, Batman, Aydın ve Isparta illeri ilk sıralardadır. Son olarak mobilya, kâğıt ve orman ürünlerinde ise Gümüşhane (33.07), Şanlıurfa (16.46), Kırıkkale (13.50), Bartın (10.62), Düzce (7.41), Muş (7.15) ve Kayseri (5.87) illeri 2014 yılının, Bartın (10.98), Bingöl (6.21), Tokat (6.09), Kayseri (5.17), Çanakkale (4.80) ve Ordu (4.79) illeri 2023 yılının bu sektörde güçlü karşılaştırmalı avantajlı olan illeridir (Grafik 4).

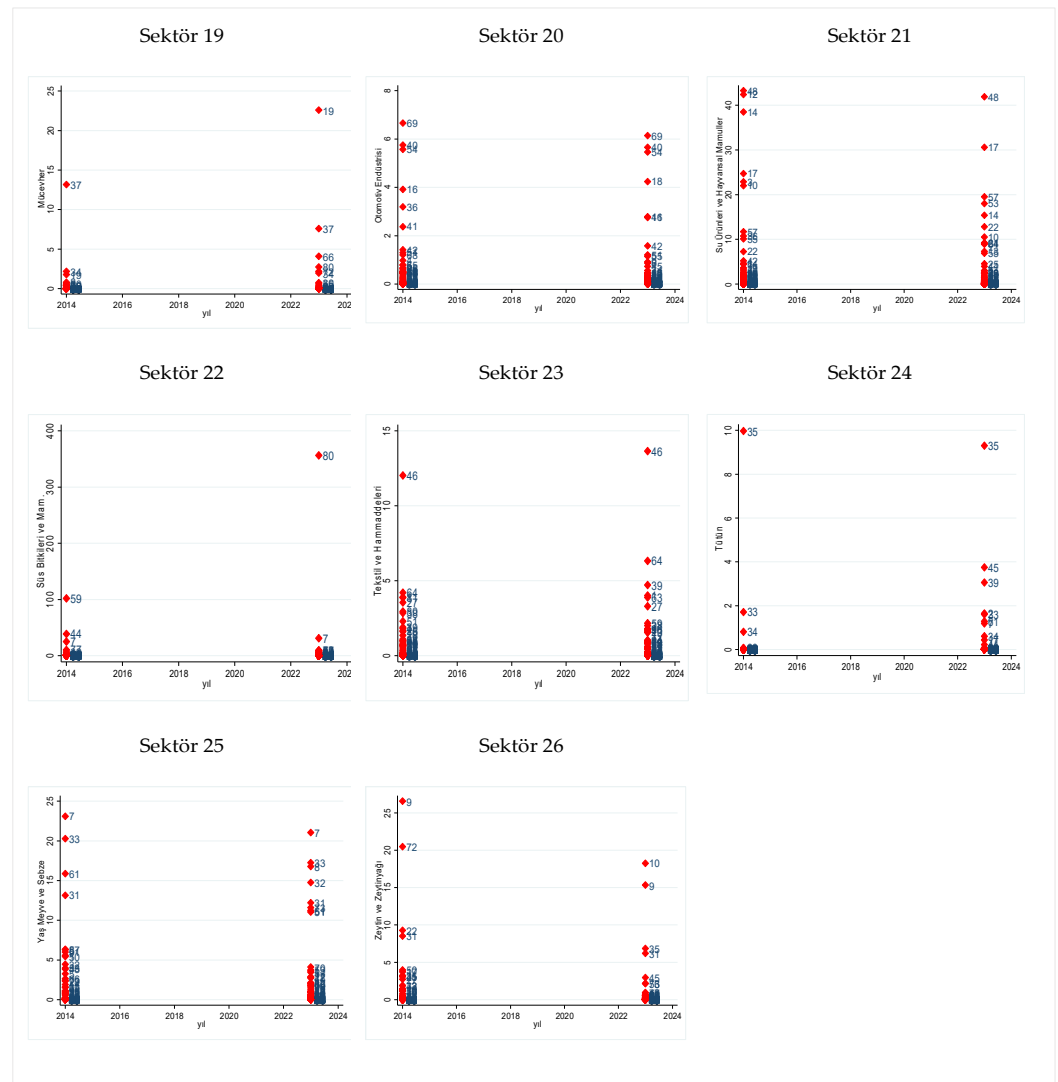
Grafik 4. Grup-II İçin Endeks Sonuçları

Grup II’de yer alan sektörler genel olarak bakıldığında; 13 ve 15 numaralı sektörlerde güçlü avantaj gösteren il sayısı ilgili dönemde artmıştır. Bu grupta güçlü avantaj gösteren il sayısındaki artışta 15 numaralı sektör dikkat çekmektedir. Madencilik sektörü ekonomik açıdan önemli bir kapasite barındırmaktadır. Sektörün söz konusu dönemdeki gelişiminde ise yatırım artışı ve sektörün sürdürülebilirliğine yönelik adımlar büyük rol oynamaktadır.

4.2.3. Grup-III’te Yer Alan Sektörler İçin Bulgular

Grup-III’te yer alan sektörler için endeks bulguları Grafik 5’teki gibidir. Sonuçlara göre; mücevher sektöründe 2014 yılında güçlü kategoride yer alan tek il Kastamonu (13.16) iken 2023 yılında bu sektörde Çorum (22.59), Kastamonu (7.60) ve Yozgat (4.08) illeri önde gelmektedir. Bunun yanı sıra otomotiv endüstrisinde, 2014’te Bayburt, Kırşehir ve Sakarya; 2023’te ise Bayburt, Kırşehir, Sakarya ve Çankırı illeri endeks değerinde üst sıralardadır. 2023 yılında bu sektörde Kocaeli ve Bursa illerinin orta düzeyde karşılaştırmalı avantajı vardır. Su ürünleri ve hayvansal mamuller sektörünün güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip illeri ise 2014’te Muğla, Bingöl, Bolu, Çanakkale, Afyonkarahisar, Balıkesir, Sinop, Kars, Samsun, Edirne, Konya, Adana ve Uşak’tır. 2023’te ise bu sektörde Muğla, Çanakkale, Sinop, Rize, Bolu, Edirne, Balıkesir, Trabzon, Erzincan, Uşak, Bitlis, Samsun ve Erzurum illeri öne çıkmaktadır. Süs bitkileri ve mamüllerinde de 2014 yılında BRCA değeri en yüksek olan iller sırasıyla Tekirdağ (101.73), Malatya (38.63),

Antalya (25.00), Yalova (10.18) ve Isparta'dır (6.18). 2023 yılında ise bu sektörde Osmaniye (356.45), Antalya (30.89), Yalova (9.81), Rize (9.31), Edirne (7.40), Isparta (6.07), Balıkesir (5.65) ve Uşak (5.07) illeri güçlü rekabet avantajında öne çıkmaktadır. Tekstil ve hammaddelerine bakıldığında da Kahramanmaraş (12.03) ve Uşak (4.21) illeri 2014 yılının, Kahramanmaraş (13.65), Uşak (6.33), Kırklareli (4.71) ve Adana (4.01) illeri de 2023 yılının endeks değerinde en üst sıralarda yer alan illerdir. Tütün sektöründe ise 2014'te İzmir (9.97)'in yüksek, Mersin'in (1.71) zayıf kategoride yer aldığı, diğer illerin de bu sektörde bir avantajı olmadığı tespit edilmiştir. Bulgulara göre 2023'te İzmir (9.30) ilk sıradaki yerini korurken Manisa ve Kırklareli illeri orta, Adıyaman, Mersin, Trabzon ve Antalya illeri ise zayıf bir karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Bu yıl için de diğer illerin bu sektörde bir avantajı yoktur. 2014 yılında yaş meyve ve sebze sektöründe güçlü karşılaştırmalı avantaja sahip olan iller ise sırasıyla; Antalya (23.10), Mersin (20.27), Trabzon (15.87), Hatay (13.14), Sinop (6.35), Artvin (6.28), Niğde (6.01), Adana (5.58), Nevşehir (5.45) ve Isparta'dır (4.47). 2023 yılında ise bu sektörde Antalya (21.05), Mersin (17.25), Artvin (16.79), Isparta (14.77), Hatay (12.22), Şırnak (11.61), Trabzon (11.22), Niğde (11.05) ve Karaman (4.11) illeri önde gelmektedir. Son olarak zeytin ve zeytinyağı sektöründe yüksek karşılaştırmalı avantajı ile öne çıkan iller 2014 yılında; Aydın (26.56), Batman (20.47), Edirne (9.29) ve Hatay (8.53) illeri, 2023 yılında ise Balıkesir (18.26), Aydın (15.33), İzmir (6.84) ve Hatay (6.20) illeridir (Grafik 5).

Grafik 5. Grup-III İçin Endeks Sonuçları

Özetle, grup III'te yer alan sektörler arasından 19, 20, 22 ve 23 numaralı sektörlerde güçlü avantaj gösteren il sayısı artış göstermiştir. Fakat 21 numaralı sektörde 13 ilin güçlü avantajı vardır ve bu durum 21 numaralı sektörü öne çıkarmaktadır. Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye, gölleri ve zengin iç su kaynaklarıyla su ürünleri ve hayvansal mamuller sektörü açısından stratejik bir öneme sahiptir. TUİK (2024b) tarafından paylaşılan su ürünleri verileri Türkiye'de 2023 yılında yetiştiricilik yoluyla yapılan üretimin %72,1'nin denizlerde, %27,9'unun ise iç sularda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Denizlerdeki yetiştiricilik oranının yüksek olması, bu sektördeki güçlü avantaja sahip illerin sayısında ve kümelenmede yıllar içinde neden çok belirgin bir değişim yaşanmadığına dair bir fikir sunmaktadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Küreselleşme süreci, bilim ve teknolojiadaki ilerlemeler ve yapay zekanın gelişimi gibi birçok faktör, ulusların ekonomik süreçlerini ve bölgelerin gelişim dinamiklerini etkilerken sektörlerin rekabet gücünü de şekillendirmektedir. Bu gelişim ve değişim dönemine uyum sağlayabilen sektörler ise daha yüksek rekabet düzeyleriyle öne çıkmaktadır. Sektörel odaklı politikaların etkin bir şekilde oluşturulabilmesi için, politika kapsamlarının bu süreçteki gelişmeleri dikkate alması gerekmektedir. Bununla birlikte oluşturulacak plan ve programlarda daha başarılı sonuçlar elde edilmesi için bölgeler nezdinde sektörlerdeki yıllar içindeki rekabet gücü değişimlerinin dikkate alınmasında fayda vardır. Bu çerçevede bu çalışmanın amacı Türkiye'deki illerin sektörel açıdan karşılaştırmalı üstünlüklerinin hesaplanmasıdır. Çalışmada 2014 ve 2023 yılları temel alınarak Balassa tarafından geliştirilen RCA indeksi aracılığıyla Türkiye'de 81 ilin 26 sektör için rekabet gücü ortaya koyulmuştur. Türkiye'de 81 il özelinde 26 sektör için rekabet gücünü konu alan araştırmaların sınırlı olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Bu araştırma sonucunda; sektörel açıdan illerin karşılaştırmalı üstünlük gösterdikleri sektörlerin son 10 yıl içerisinde değiştiği, Türkiye'de sektörler göre güçlü avantaj gösteren il sayısındaki değişimde en öne çıkan sektörün madencilik ürünleri sektörü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 2014-2023 döneminde diğer sektörlerle kıyasla güçlü avantaj gösteren illerin sayısının (8 ve üstü) en fazla olduğu sektörlerin sırasıyla 15, 21, 2, 17, 25, 11 ve 14 numaralı sektörler olduğu saptanmıştır. İller özelinde sektörler için güçlü karşılaştırmalı avantaj sayılarına bakıldığında da sırasıyla Uşak (4, 10, 17, 21, 22 ve 23 numaralı sektörler), Isparta (2, 15, 17, 22 ve 25 numaralı sektörler), Aydın (14, 15, 17 ve 26 numaralı sektörler), Balıkesir (6, 21, 22 ve 26 numaralı sektörler), Artvin (2, 14, 17 ve 25 numaralı sektörler) ve Bartın (2, 3, 4 ve 18 numaralı sektörler) illerinin öne çıktığı, Antalya, Batman, Bingöl, Çanakkale, Edirne, Trabzon, Sinop, Samsun, Rize, Manisa, Kilis, İzmir ve Hatay illerinin ise üç sektörde güçlü bir karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Uzmanlaşma ve çeşitlilik konusuna dair uzun süredir süre gelen tartışmalar, bölgesel politikaların rasyonel şekilde belirlenmesinde ve bu konu özelinde atılacak adımlarda politika yapıcılar için de bir belirsizlik oluşturmaktadır. Bu çalışma bulgularına dayanarak; gerek krizlere karşı direnç seviyesinin artırılması gerekse sektörel açıdan güçlü olunan alanlarda uzmanlaşmanın sağlanarak rekabet gücünün artırılması yolunda illerin karşılaştırmalı avantajının güçlü olduğu/güçlü olabileceği sektörler destek verilmesi gerektiği dile getirilebilir. Bu süreçte, illerin sektörel üstünlüklerine göre stratejik planlamaların yapılmasının ve il bazında kapsamlı teşvik mekanizmalarının oluşturulmasının sektörel büyümeyi hızlandıracağı öngörülmektedir.

Küreselleşme, çevresel sürdürülebilirlik, dijitalleşme, bilimsel ve teknolojik gelişmeler gibi çeşitli trendlere ayak uydurulmasında ya da enflasyon, işsizlik gibi sorunlarla etkin mücadele edilmesinde bölgelerin ve sektörlerin önemli bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Bölgesel rekabet gücünün teorik arka planında da görüldüğü üzere bölgesel rekabetçiliğin pek çok temel itici gücü vardır. Beşerî sermaye, kurumsal çevre ve kapasite, kümelenmeler, inovasyon altyapısı ve sistemleri, sektörlerin ve bölgelerin yapısı, bölgedeki yatırım fırsatları, firmaların yeniliklere ve değişimlere uyum

düzeyi, bilginin bölgelerde birikme eğilimi gibi çok sayıda faktör bu süreçte önem arz etmektedir. Bu araştırmanın bulguları Türkiye’de birçok ilin birden fazla sektörde öne çıktığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla gerek bölgelerin gerekse ülke ekonomisinin daha güçlü kılınmasında sektörlerin rekabet gücünü daha da arttıracak stratejik adımlara ihtiyaç vardır. Bu süreçte de bilim ve teknoloji odaklı yatırımlarının artırılması, teknolojinin hızlı değişimine kolay/hızlı entegre olan nitelikli insan kaynağının güçlendirilmesi, inovasyona adaptasyonun ve çevresel farkındalığın artırılması öne çıkan başlıklar arasındadır ve sektörel gelişim odaklı çabalarda bu faktörlerin ön planda tutulması gerekli görülmektedir. Bu ekseninde, Türkiye’de sektörel rekabet gücünü artırmak amacıyla, sektörler için Ar-Ge yatırımları ve inovasyon projelerine daha fazla kaynak ayrılması gerektiği vurgulanabilir. Örneğin madencilik, su ürünleri, meyve ve sebze gibi alanlarda yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, sektörel rekabetçiliği artırabilir. Bununla birlikte verimliliğin artırılması, altyapının güçlendirilmesi, bölgelere daha fazla yatırımların çekilmesi ve bölgesel eşitsizliklerinin azaltılmasına yönelik de iş birlikçi adımların atılması önemlidir.

Kaynakça

- Aktaş Çimen, Z., & Sarıçoban, K. (2024). Türkiye’nin süs bitkileri ihracatındaki rekabet gücü. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (44), 151-168.
- Alp, S. (2009). Küme ekonomilerine bir bakış ve spesifik bir örnek olarak bursa pvc makine endüstri kümesi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 187-202.
- Annoni, P., & Kozovska, K. (2010). *EU Regional Competitiveness Index 2010*. JRC Scientific and Technical Reports, Italy.
- Arıç, K. H. (2012). Ulusal ve uluslararası rekabetin geliştirilmesinde kümelenme politikası: Kayseri mobilya sektöründe bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 133-157.
- Ata, S. (2020). *Evolution of the product space and a new proposal for Turkey’s export incentive system*. Presidency of the Republic of Turkey, Presidency of Strategy and Budget, 0017, Ankara.
- Balassa, B. (1965). Trade liberalisation and “revealed” comparative advantage. *The manchester school*, 33, 99-123.
- Balassa, B., & Noland, M. (1989). “Revealed” comparative advantage in Japan and the United States. *Journal of International Economic Integration*, 4(2), 8-22.
- Barkley, D. L. (2008). Evaluations of regional competitiveness: Making a case for case studies. *The Review of Regional Studies*, 38(2), 121-143.
- Beno, M. (2018). Empirical methods in international trade using for evaluation in export of services in CEE countries based on Balassa index. *Journal of Economic and Social Development*, 5(1), 29-37.
- Berger, T. (2011). An overview and analysis on indices of regional competitiveness. *Review of Economics & Finance*, 2(17), 17-33.
- Borozan, D., & Strossmayer, J. J. (2008). Regional competitiveness: some conceptual issues and policy implications. *Interdisciplinary Management Research*, 4, 50-63.
- Boschma, R. (2004). Competitiveness of regions from an evolutionary perspective. *Regional Studies*, 38(9), 1001-1014.
- Clipa, R. I., & Ifrim, M. (2016). Measuring regional competitiveness. The case of Romania. *The Annals of University of Oradea. Economic Sciences*, 1, 103-111.
- Dijkstra, L., Annoni, P., & Kozovska, K. (2011). *A new regional competitiveness index: Theory, methods and findings*. European Union: Regional Policy.
- Erenler, G., Alüftekin, N., Yüksel, Ö., Taş, A., & Bayraktar, F. (2012). Denizli tekstil hazır giyim sektörü bölgesel yoğunlaşma (kümelenme) göstergeleri. *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 23(2), 2-27.
- Erkan, B. (2012). Ülkelerin karşılaştırmalı ihracat performanslarının açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarıyla belirlenmesi: Türkiye-Suriye örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15).
- ETKB & TOBB (2021). Türkiye madencilik sektörü gelişim raporu (2020). *TOBB Yayını*, 25, Ankara.
- Farhat, S. (2021). Export competitiveness of India and UAE in Horticulture sector with respect to Balassa Index. *Just Agriculture Multidisciplinary e-Newsletter*, 1(10).

- Gardiner, B., Martin, R., & Tyler, P. (2004). *Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions*, Second Revised Version, 1-40.
- Gülçür, B. (2015). *Dünyada, AB'de ve Türkiye'de süs bitkileri sektöründeki gelişmeler ile bu alandaki uluslararası fuarlar*. T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Huggins, R., Izushi, H., & Thompson, P. (2013). Regional competitiveness: Theories and methodologies for empirical analysis. *JCC: The Business and Economics Research Journal*, 6(2), 155-172.
- International Institute for Management Development-IMD (2024). *IMD World Competitiveness Booklet 2024*, Switzerland: Lausanne.
- Iqbal, M., Hussain, Z., Noorka, I. R., Akhtar, M., Mahmood, T., Suleman, S., & Sana, I. (2013). Revealed comparative and competitive advantages of white gold of Pakistan (Cotton) by using Balassa and White Index. *Int. J. Agric. Appl. Sci.* 5(1).
- Istudor, N., Constantin, M., Ignat, R., Chiripuci, B. C., & Petrescu, I. E. (2022). The complexity of agricultural competitiveness: Going beyond the Balassa Index. *Journal of Competitiveness*, 14(4), 61-77.
- Kitson, M., Martin, R., & Tyler, P. (2004). Regional competitiveness: An elusive yet key concept?. *Regional Studies*, 38(9), 991-999.
- Kulaksız, Y. (2008). *Türkiye'de bölgesel gelişmişlik farkları, istihdam ve kurum hizmetlerinin çeşitlendirilmesi*. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kumral, N., Akgüngör, S., & Güçlü, M. (2012). *Rekabet gücü, yaşam kalitesi ve yaratıcılık: Türkiye düzey 2 bölgeleri*. Ege University Working Papers in Economics, No: 12 / 01.
- Lengyel, I. (2004). The pyramid model: enhancing regional competitiveness in Hungary. *Acta Oeconomica*, 54(3), 323-342.
- Madiyarova, D., Amirbekova, A., & Syrlybayev, M. (2018). Comparative advantages of Kazakhstan assessed by the Balassa Index: consistently competitive exports are limited to raw materials with low added value. *Journal of Business and Retail Management Research*, 12(3).
- Martin, R. (2005). Thinking about regional competitiveness-critical issues. *East Midlands Development Agency*.
- Muendler, M. A. (2007). Balassa (1965) Comparative Advantage by Sector of Industry, Brazil 1986-2001. University of California, San Diego, 1-10.
- Obadi, S. M. (2016). Revealed comparative advantage and competitiveness in the EU-28 and the USA. *Economic Review*, 45(2), 243-259.
- Porter, M. E. (1998). *The competitive advantage of nations*. New York, NY: The Free Press.
- Reyes, G. U. (2014). Examining the revealed comparative advantage of the ASEAN 6 countries using the Balassa index and Lafay index. *Journal of Global Business and Trade*, 10(1), 1-11.
- Rizzi, P., Graziano, P., & Dallara, A. (2015). The regional competitiveness: An alternative approach. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, (3), 307-336.
- Sepic, D. (2005). The regional competitiveness: Some notions. Russian-European Centre for Economic Policy (RECEP).
- Snieska, V., & Bruneckienė, J. (2009). Measurement of Lithuanian regions by regional competitiveness index. *Engineering economics*, 61(1), 45-57.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018a). On birinci kalkınma planı (2019-2023): Madencilik politikaları. *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018b). On birinci kalkınma planı (2019-2023): Makine. *Çalışma Grubu Raporu*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE-2017. *Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını*, 3, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022a). İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE-2022. *Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını*, 35, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022b). Çimento sektör raporu 2021. *Sanayi Genel Müdürlüğü*.
- TİM-Türkiye İhracatçılar Meclisi (2024). <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (26.07.2024).
- TÜİK (2024b). Su Ürünleri, 2023. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Su-%C3%9Cr%C3%BCnleri-2023-53702&dil=1> (30.12.2024).
- TÜİK-Türkiye İstatistik Kurumu (2024a). Dış Ticaret İstatistikleri, Ocak 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ocak-2024-53534> (21.09.2024).

Tunca, H. (2020). Tarımsal ürünlerde rekabet gücü: Bölgesel bir analiz. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 7(1), 1-17.

World Bank (2024). <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (21.09.2024).

Yücel, F., & Ergin, A. (2015). Otomotiv ürünleri ihracatında stratejik dış ticaret yaklaşımı: ABD ve Japonya üzerine bir uygulama. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3), 101-110.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Habibe YAMAN (%100)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Habibe YAMAN (100%)

Examining the Competitiveness of Provinces at Sectoral Level in Türkiye

Habibe Yaman

Extended Abstract

Competitiveness is one of the prominent concepts nowadays, and the pursuit of being more competitive continues not only for nations but also for regions. This pursuit, which shapes today's economic dynamics, is valued by economists and experts as well as policymakers. The focus on competitiveness is not only a macroeconomic phenomenon, but also a key issue at regional, urban, and local scales, and there is growing interest in the competitive performance of individual regions and cities, with identification of the key determinants of regional and urban competitiveness in government circles and the development of policies to promote and strengthen these determinants (Kitson et al, 2004).

The dimensions of competitiveness are increasingly becoming one of the main components of regional development strategies. One of the most important stages of strategic planning and enhancing regional competitiveness is assessing the current competitive position and potential of the region (Snieska & Bruneckienė, 2009, p. 45). The focus on ranking regional competitiveness is a relatively new phenomenon that coincides with globalization and the evolution of the knowledge economy, and research by regional scholars supports the growing emphasis on competitiveness across regions (Barkley, 2008, p. 121). A quantitative score of competitiveness facilitates the identification of potential regional weaknesses and the factors contributing to these weaknesses, which serves as a guiding framework for regions in their efforts to catch up with more developed areas (Annoni & Kozovska, 2010). On the other hand, many factors, such as the globalization process, advances in science and technology, and the development of artificial intelligence, affect the economic processes of nations. The development dynamics of regions are also significantly affected by these developments. Globally changing economic processes shape sectors, and those that can adapt to this period of development and change stand out with stronger levels of competition. In order to formulate regional policies in a rational and sustainable manner, policy scopes should take into account the developments in this process and their regional and sectoral impacts. However, in order to achieve more successful results in the plans and programs to be created in this process, it is useful to take into account the changes in the competitiveness of the sectors in the regions over the years.

Research on regional competitiveness in the literature covers a wide range of topics such as the definition, measurement, determinants, benefits of increasing competitiveness and challenges in this process, and competitiveness calculations for countries/regions in various sectors. As Barkley (2008, p. 122) highlights, regional scholars and economic development organizations/institutions have conducted extensive research on the determinants of economic development and rankings/indices of competitiveness components. Research on competitiveness focuses on different sectors specific to various regions, and regional competitiveness is calculated using different methods for various periods. While various indicators such as regional gross domestic product (GDP), GDP per capita, annual GDP growth rate, labor productivity, employment rate, and structure of foreign trade are used in the measurement of regional competitiveness, indicators that point to the sources of competitive advantages of the region are also used (Clipa & Ifrim, 2016, p. 106). In general, it can be said that the proposed measures of regional competitiveness vary depending on whether the study focuses on inputs that are critical for the regional production function or outputs/outcomes of the production process (Barkley, 2008, p. 125). On the other hand, the Balassa Index is frequently used to measure competitiveness in index-based studies.

It can be easily stated that it is a necessity to consider regional competitiveness data in the steps to be taken for Türkiye, a developing country, to be a pioneer in technological change and transformation, to increase its competitiveness, and to achieve a stable and sustainable structure in growth. The aim of this study is to calculate the comparative advantages of provinces in Türkiye from a sectoral perspective. The study is based on the years 2014 and 2023, and it reveals the competitive strength of 81 provinces in Türkiye across 26 sectors using the Revealed Comparative Advantage index developed by Balassa. In this study, sectoral export figures based on the registered offices of exporting companies are used. This data is obtained from the official website of the Turkish Exporters Assembly (TİM, 2024). Relevant data includes annual data for the period January 1-December 31. The limited number of studies on competitiveness for 26 sectors across 81 provinces in Türkiye makes this research important. In addition, it is thought that this research will

contribute to the policies and steps to be taken in the process of increasing sectoral competitiveness and to the researchers who will conduct studies on the subject.

As a result of the research, it has been determined that the sectors in which provinces show comparative advantages have changed in the last 10 years, and the most prominent sector in the number of provinces of the study showing strong advantage by sectors in Türkiye is the mining products sector. Additionally, it has been determined that the sectors with the highest number of provinces showing strong advantages compared to other sectors in the 2014-2023 period are "Mining Products," "Seafood and Animal Products," "Cement, Glass, Ceramic, and Soil Products," "Fruit and Vegetable Products," "Fresh Fruits and Vegetables," "Cereals, Pulses, Oilseeds, and Their Products," and "Dried Fruits and Their Products," respectively. When looking at the number of strong comparative advantages for province-specific sectors, Uşak (sectors 4, 10, 17, 21, 22 and 23), Isparta (sectors 2, 15, 17, 22 and 25), Aydın (sectors 14, 15, 17 and 26), Balıkesir (sectors 6, 21, 22 and 26), Artvin (sectors 2, 14, 17 and 25) and Bartın (sectors 2, 3, 4 and 18) are prominent. In addition, Antalya, Batman, Bingöl, Çanakkale, Edirne, Trabzon, Sinop, Samsun, Rize, Manisa, Kilis, İzmir, and Hatay have a strong comparative advantage in three sectors.

The long-standing debates on specialization and diversification create uncertainty for policymakers in determining regional policies rationally and in the steps to be taken in this regard. Based on the findings of this study, it can be stated that to increase the level of resilience against crises and increase competitiveness by ensuring specialization in areas of sectoral strength, support should be given to sectors where the provinces' comparative advantage is strong / potentially strong.

Regions and sectors are considered to play a critical role in keeping pace with various trends such as globalization, environmental sustainability, digitalization, scientific and technological developments, or in effectively combating problems such as inflation and unemployment. As seen in the theoretical background of regional competitiveness, there are many fundamental drivers of regional competitiveness. Many factors, such as human capital, institutional environment and capacity, clusters, innovation infrastructure and systems, the structure of sectors and regions, investment opportunities in the region, the level of adaptation of firms to innovations and changes, and the tendency of knowledge to accumulate in regions are important in this process. The findings of this study reveal that many provinces in Türkiye stand out in more than one sector. Therefore, there is a need for strategic steps to increase the competitiveness of sectors further to make both the regions and the national economy stronger. In this process, increasing science and technology-oriented investments, strengthening qualified human resources that can easily integrate into the rapid changes in technology, and increasing adaptation to innovation and environmental awareness are among the prominent topics, and it is important to prioritize these factors in sectoral development-oriented efforts. There is also a need for collaborative efforts to increase productivity, strengthen regional/sectoral infrastructure, attract more investment to the regions, and reduce regional inequality.